

KRONIEK VAN DE WEEK

Bureau Redactie en Administratie:
BREESTRAT 177, LEIDEN
Telefoon 24886

Vriheit en is om gheen gelt te coop!

Abonnementprijs: per week f 0.30
p. kwartaal f 3.75
Losse nummers f 0.10

In memoriam Prof. Mr. B. M. Telders

Een zeldzaam talentvol en veelzijdig man is in Telders heengegaan, een man ook van een soms onstuimige strijdvaardigheid en slagvaardigheid. Veel heeft hij gewrocht; veel was er nog van hem te verwachten.

Reeds als student te Leiden — eerder heb ik hem niet gekend — blonk hij uit. Hij was de eerste winnaar der Marburgprijzen (1924). De uitstekende stilist bleek ook uit zijn Gedenkboek der lustrumfeesten van 1925. Te Parijs volgde hij de colleges aan de Ecole des Hautes Etudes internationales en reeds in 1927, pas vier en twintig jaar oud, promoveerde hij op een van groote beleving getuigend proefschrift over „Staat en Volkenrecht”. De ondertitel „Proeve van rechtvaardiging van Hegel's volkenrechtsleer” duidt er op, wat Telders voor den Berlijnschen filosoof voelde. In 't volgende jaar 1928 werd hij opgenomen in de redactie van De Idee, het orgaan van het Bollandgenootschap voor zuivere rede, dat menige bijdrage van zijne hand zoude bevatten.

Na de promotie werd Telders advocaat in Den Haag. Dadelijk trokken zijne kunde en wel-sprekendheid de aandacht. In hooge mate bezat hij de gave van het juiste woord op het juiste oogenblik. In later jaren zoude een groot publiek daarvan kunnen getuigen. Het stampvolle Groot-Auditorium had met gespannen aandacht zitten luisteren naar de tintelende voordracht van de Madariaga over de Crisis van het Internationalisme; het applaus was verstomd; Telders staat op om te bedanken. „Tot nu tot kenden wij Nederlanders slechts de Spaansche Spanjaarden; van den Camp hadden wij hoer org, dat is St. Nicolaas; van den anderen houden wij heel weinig; dat is de Hertog van Alva. Maar nu hebben wij eenen derden Spanjaard leeren kennen en wel met de diepste bewondering, al zouden er misschien onder ons zijn, die het niet op alle punten met den schitterenden spreker eens zijn.” Het applaus op deze paar woorden bewees, hoe Telders, de aandacht der toehoorders met ééne ruk op iets geheel anders dan wat zij zoo juist gehoord hadden wetende te concentreeren, juist daardoor hunne gevoelens precies had weten te vertolken.

In 1931 aanvaardde de achtentwintigjarige het professoraat in het Volkenrecht en de Inleiding tot de Rechtswetenschap. Het zoude een dadelijk doorslaand succes worden. De colleges waren boeiend. Telders' huis aan het Rapenburg met zijn sfeer van comfort, zijn groote werkkamer, die tegelijk een muziekkamer was en waar de op den vleugel verspreide muziek bewees, hoe veelzijdig de gastheer ook op dit gebied was, stond voor de studenten wijd open. Hier werden in kleinen kring de zoo gewaardeerde privatissima gehouden, waar een der studenten de „courant” der laatste weken moest voordragen en men kennis kreeg van de internationale vraagstukken in den breeden zin der angelsaksische foreign affairs. Het kon niet anders of ook op Sociëteit Minerva was de professor een gaarne en dikwijls geziene gast. Aan het academisch docentschap zouden weldra tal van andere werkzaamheden toegevoegd worden.

Vooreerst werd Telders in 1934 Gidsredacteur. Zoo kon hij op nóg breeder terrein dan dat der universiteit alleen, voorlichter der publieke opinie worden, vooral toen hij na eenige jaren het Buitenlandsch Overzicht van Colenbrander overnam. Wat hij schreef was altijd actueel en raak gesteld. Ook wanneer men er niet geheel door overtuigd werd, werkte het toch stimulerend en dwingend tot nadenken.

In hetzelfde jaar 1934 werd hij Rijnvaartcommissaris; weldra zoude zijne belangstelling in het Straatsburgsche werk blijken uit menig geschrift. In het belgisch-nederlandsche Maas-geschil kreeg hij de eervolle taak ons standpunt te verdedigen. Ook zoude hij voor het

Ministerie van Buitenlandsche Zaken den Atlantischen Oceaan over te steken krijgen ter voorbereiding der bijlegging van een uit den oorlog van 1914 dagtekenend geschil.

Wanneer in 1938 zijn Nederlandsch Octrooi-recht — reminiscens gedeeltelijk uit den advocatentijd — voltooid is, vindt Telders den tijd om te aanvaarden het voorzitterschap der Liberale Staatspartij. Hij doet dit met een glasheldere improvisatie, waarin hij als kern van het liberalisme vooropstelt, dat de menselijke persoonlijkheid de motor is van allen vooruitgang.

En naast al deze in meerdere of mindere mate aan de peripherie der rechtswetenschap zich ontplooiende activiteit schiet die wetenschap zelf niet te kort. Volstaan worde hier met het noemen van het Gidsartikel over Rechtspraak en Logica (1937) en van de doorwrochte studie over den oorsprong van den regel der effectieve blokkade (1940).

Als de wereldoorlog uitbreekt is het alsof Telders' werkkraft nog verdubbelt. Hij volgt de gebeurtenissen met nauwlettend kritischen blik en kokende belangstelling. Vele ook schriftelijke bijdragen getuigen ervan. In zijn mede in druk verschenen Eindhovensche lezing van 16 October 1939 verdedigt hij op pakkende wijze niet alleen het goed recht, maar ook de juistheid van onze onzijdigheidspolitiek. Ook in deze lezing toont hij zich een diep bewonderaar van Struycken, aan wien hij, zoowel in het positieve als in het negatieve, zoo veel doet denken.

Na de maanden van 1940 herstelt hij snel het geestelijk evenwicht, overziet hij aanstonds de rechts- en gewetensproblemen der bezetting, geeft hij raad waar hij kan. In September zou hij te zamen met den helaas ook reeds heengegane Wiardi Beckman en Paul Scholten in eene openbare bijeenkomst te Amsterdam het woord voeren. De vergadering kon niet doorgaan, maar de redevoeringen verschenen in druk. Die van Telders over Den Nieuwen Tijd zoude als het ware het geestelijk testament worden, waarmee hij van de nog vrije wereld afscheid nam.

Spoedig daarna werd hij aangehouden. Zijn strijdvaardigheid en slagvaardigheid verlieten hem bij het verhoor geen oogenblik. Zij werden niet geapprecieerd. Bijna vier en 'n half jaar gevangenis, lange transporten en verschillende concentratiekampen zijn gevolgd. Met bewonderenswaardige geestkracht en stoïcijnse gemoedsrust heeft de man, die van comfort hield, al de daaraan verbonden ellende uitgehouden.

Het stoppen van sokken was te beschouwen als een vooruitgang op het sjouwen met zware stenen, en wederom steeg hij 'n trede op de slavenladder toen zijn groote kennis ook van moderne talen hem tolk deed worden in zijn veeltalig gezelschap. Telders' brieven aan zijn ouders spraken dezen moed in en getuigden van een onverwoestbaar geloof in den goeden afloop.

Eén mooi oogenblik althans moet er in de lijdensjaren geweest zijn. Dat was toen hij, tijdelijk naar een nederlandsch concentratiekamp teruggebracht — misschien als gevolg der vele pogingen om lotsverbetering, die gedaan waren — daar plotseling tegenover Cleveringa kwam te staan. De twee Leidsche professoren hadden elkaar voor het laatst gezien na Cleveringa's beroemde rede, waarmee „De Victorie begonnen” was en die de ongehuwde Telders bereid geweest was van hem over te nemen.

Door heel velen werd, toen de bevrijding kwam, Telders' terugkeer met diepe blijdschap tegemoet gezien; door zijn naastbestaanden in de eerste plaats; door de Leidsche Akademie, met ook de talrijke proefschriften die op hem wachtten; door de velen in den lande, die rekenden op zijn stuwende kracht bij den wederopbouw op zoo menig gebied.

En daar kwam opeens het verpletterende be-

richt, dat hij reeds in Maart was heengegaan, in het zicht van de haven.

Wanneer men thans zijn onuitgesproken redevoering van September 1940 overleest, dan is het alsof hij daarin afgepaald had de geestelijke houding, die gedurende de lijdensjaren ook de zijne zoude zijn: „Wij moeten ons er op voorbereiden, dat een nog véél hardere toekomst ons wacht, dat nog veel grootere offers van ons zullen worden gevergd en dat ook deze te aanvaarden en zonder morren te volbrengen plicht is. Voor het overige zullen wij op dit stuk een berusten in, en een zich verlaten op de toekomst moeten betrachten, waarvoor alleen waarachtige — kerksche óf onkerksche — Godsvrucht ons de kracht zal vermogen te geven.”

VAN EYSINGA.

* * *

In een vorige oplaag berichtten wij, dat Prof. Telders in leven was. Helaas bleek nadien, dat dit bericht niet juist is doorgekomen en dat Prof. Telders in Maart j.l. is gestorven. Over zijn leven worde nog het volgende vermeld.

Prof. Mr. B. M. Telders werd in 1903 te 's-Gravenhage geboren. Na het Gymnasium te hebben doorlopen, studeerde hij aan de Leidsche universiteit en promoveerde in 1927 tot doctor in de rechtswetenschappen.

In zijn studentenjaren was hij een actief lid van het Leidsche Studenten Corps en had o.a. zitting in de commissie tot voorbereiding van de lustrumfeesten van 1925.

In 1931 werd hij buitengewoon hoogleeraar en in 1937 gewoon hoogleeraar aan de Leidsche universiteit in het Volkenrecht en Inleiding tot de rechtswetenschap.

In December 1940 reeds werd hij gearresteerd en sindsdien werd hij van het eene concentratiekamp naar het andere overgebracht. Mede door zijn zwakke gezondheid heeft hij ontzettend geleden en in Maart j.l. is hij in het beruchte kamp Bergen-Bilsen aan de typhus overleden.

Van zijn hand verschenen o.a. de volgende werken:

Gedenkboek, de feesten van het Leidsche Studenten Corps ter viering van het 70e lustrum van de Leidsche Hoogeschool, 1925; Staat en Volkenrecht, dissertatie, 1927; Der Kampf um die neue Rheinschiffahrtsakte, 1934; La revision des traités de 1839, 1935; Nederlandsch Octrooi-recht, 1938; De nieuwe tijd in de uitgave Den vaderlant ghetrouwe, 1940.

De Leidsche universiteit heeft een zwaar verlies geleden. Onuitwischbaar zal blijven de herinnering aan zijn persoon, omdat het slechts aan persónlijkheden is gegeven een indruk, ook na hun verscheiden, achter te laten. Red.

Richtsnoer

Wij moeten eendrachtig een groote zaak dienen. Dienen, niet verdienen, is de vervulling van ons leven. Dienen, niet verdienen, dat ligt ook besloten in het devies van de KRONIEK VAN DE WEEK: „Vriheit en is om gheen gelt te coop”. Zij wil de waarheid dienen, door de feiten, zuiver weergegeven, onder de menschen te brengen; zij wil het vaderland dienen, door bovengenoemde gedachten te propageeren, en als spreekbuis te fungeeren voor verenigingen en organisaties, die op deze gedachten gegrondvest zijn; zij wil dienen, door in het bijzonder jonge stemmen met jonge denkbeelden aan het woord te laten, doch ook bij ervaren ouderen te rade te gaan, zij wil dienen, door goeden smaak en zin voor schoone dingen aan te kweken, en de zuiverheid van onze taal te bevorderen.

Redactie: J. VAN STRALEN, Hoofdredacteur; Ir. H. H. ADELAAR, plv. hoofdredacteur; J. BARGE, Redacteur, G. J. D. GOUDRIAN, Redacteur.

DE BEVRIJDING

EN NOG WAT

Nu de bevrijding een feit is geworden, stormen de problemen op ons af. Zoolang onze aandacht nog volkomen in beslag werd genomen door het oorlogsgebeuren en wij nog slechts van één gedachte bezield waren: vrij te zijn, stonden de na-oorlogsche problemen toch min of meer op den achtergrond. Hoevelen onder ons meenden niet, dat met de bevrijding alles spoedig weer in orde zou zijn. Hoevelen meenden niet, dat het slechts een kwestie van weken zou zijn en alles liep weer in het gareel. Tijdens de sombere jaren van onderdrukking en slavernij werd de toestand van na den oorlog volkomen geïdealiseerd. Wanneer we maar eerst vrij waren, dan kwam de rest wel in orde. En nu zijn we vrij! Het was niet anders te verwachten: de reactie op deze te hoog gespannen verwachtingen volgde op de eerste vreugderoos al heel spoedig. De Geallieerde soldaten bleken niets anders te zijn dan jonge mannen, die reeds 5 jaren van huis waren en oorlog hadden gevoerd. Er bleek, dat zij lang niet in alle opzichten lieve jongens waren. Het bleek, dat de voedselvoorziening vooral door een nijpend gebrek aan transport niet één, twee, drie liep zoals de groote massa had verwacht. En langzaam maar zeker wordt het thans duidelijk, dat ons volk geheel opnieuw van den grond af aan zich een nieuw bestaan zal moeten opbouwen. Er zijn in ons land 500.000 woningen vernield. De jaarproductie van nieuwe huizen bedraagt nog geen 45.000 huizen. Dat betekent, dat het jaren en jaren zal duren, voordat er weer genoeg woningen zijn, om elk gezin in een aparte woning te huisvesten. Ons spoorwegmateriaal is weggesleept, de spoorbruggen en spoorlijnen zijn stuk. Er zullen jaren overheen gaan, voordat er weer van een normaal verkeer gesproken zal kunnen worden. Onze scheepvaart is tijdens dezen oorlog zwaar getroffen. Het zal jaren duren voordat onze koopvaardijvloot op voor-oorlogsche sterkte weer over de wereldzeeën zal kruisen. Wanneer wij ons dan op den dag Amerika zijn oorlogproductie overschakelt op vredesproductie, zal het ruim twee jaar duren, voordat er weer auto's kunnen worden uitgevoerd. Het zal jaren duren, voordat er weer over Walcheren gesproken zal kunnen worden als de tuin van Zeeland. Het moreel, vooral van de jeugd, heeft in dezen oorlogstijd zwaar geleden. Het herstel daarvan zal zeker niet een kwestie van weken zijn. Zoo staan wij vrij, doch arm en berooid aan den vooravond van een nieuwe toekomst. En terwijl we in het Moederland te worstelen hebben met eindeloze moeilijkheden, moeten we tegelijkertijd alle krachten inspannen voor den strijd tot bevrijding van Indonesië. Ziehier het beeld, zoals het in werkelijkheid voor ons staat. Ontdaan van alle franje, ontdaan van alle propaganda. Dit is de bittere en harde werkelijkheid. En wat gaan we nu doen? Gaan we nu mopperen, omdat er niet genoeg voedsel komt naar onzen zin? Gaan we nu mopperen, omdat we vandaag alweer biscuits eten en er alweer geen brood is? Gaan we critiek uitoefenen op allerlei vooraanstaande functionarissen om onze ergernis te spuien, of wacht ons een andere taak? Gaan we weer terug naar onze voor-oorlogsche hokjes en schotjes? Gaan we weer snel een muur optrekken tusschen hen, die voor den oorlog onze politieke tegenstanders, tijdens den oorlog onze medestrijders en per se straks weer onze politieke tegenstanders zullen moeten zijn? Gaan we gezellig zitten kankeren op het feit, dat het anderhalf jaar zal duren voordat de Moerdijkbrug is hersteld? Gaan we zitten redeneeren, dat er binnen een paar jaar toch weer een oorlog is? Of hebben we een andere taak?

Ja, we hebben een andere taak! Wanneer ooit een tijd geschreeuwd heeft om alle verschillen opzij te zetten, om alle negativisme te doden en om samen eensgezind en met vereende krachten de schouders te zetten onder een onmenschelijk zwaren last, dan is het wel deze. Wanneer Nederland ooit een kans gehad heeft om te toonen, wat het kan verrichten in positieven zin, dan is het wel deze. Wij moeten alle verschillen opzij zetten, wij moeten met dezelfde vastberadenheid, waarmede we eens de Duitschers bestreden, de problemen, de enorme problemen, die liggen te wachten om te worden opgelost, aanvatten. Deze week hoorden we de

opmerking: we hebben dezen oorlog militair gewonnen, doch sociaal en moreel radicaal verloren. Deze constatering is nog te vroeg. Inderdaad zijn symptomen aanwezig, die in een bepaalde richting wijzen, doch het gaat er juist nu om, met inspanning van alle krachten deze ramp te voorkomen. Wanneer wij inderdaad sociaal en moreel failliet gaan, dan heeft ons land geen toekomst meer en dit mag en dit zal niet gebeuren! Daarom doen wij een hartstochtelijk beroep op alle Nederlanders van goeden wil om de handen ineen te slaan. Wij doen een hartstochtelijk beroep op allen om alle kleinheid en burgerlijkheid, bekrompenheid en verzadigdheid van zich af te schudden. Wij doen een beroep op allen van goeden wil om het uiterste te geven wat in hen is voor ons land, voor onze jeugd, voor onze toekomst. Wij weten, dat velen aan deze toekomst twifelen. Doch wij weten ook, dat vooral onder de door dezen oorlog zoo zwaar getroffen jeugd de krachten sluimeren en niet alleen sluimeren, doch ook reeds actief bezig zijn om alles in te zetten voor dit groote doel: de waarlijke herrijzenis van ons Koninkrijk. Doch deze taak, hoe groot ook op zichzelf al, is grooter, wijder van omvang dan de enge grenzen van het Koninkrijk in West-Europa, dan de grootere grenzen van het Rijk. Ons volk heeft als een der voornaamste leiders van den actieven en moreelen strijd tegen Duitschland een nog grootere rol te spelen bij den wederopbouw van een eveneens volkomen gedesorganiseerde wereld. Wanneer klanken gehoord worden in het concert der volkeren die dissoneren, omdat zij spreken van macht boven recht, van recht door geweld of van het recht van den sterkste, dan is het mede de taak van ons volk, om de stem te verheffen en hiertegen te waarschuwen, om een voorbeeld te geven en een voorbeeld te stellen in de richting van een nieuwe volkerensamenleving, waarbij recht en gerechtigheid als fundament worden aanvaard. Dan zal ons volk dienend moeten medewerken aan het opbouwen van een betere samenleving der volkeren. Maar dan moeten wij weg uit onze voor-oorlogsche neutraliteitspolitiek, dan moet ons volk vertrouwd worden gemaakt met de groote problemen, waarvoor zich de geheele wereld gesteld ziet, dan zullen allen die hiertoe kunnen medewerken ons volk moeten opvoeden in de richting van een groot politiek denken, dat verder gaat dan de toonbank of de fabriek, dat verder gaat dan Nederland. Er zal een besef moeten worden aangekweekt, dat Nederland mede verantwoordelijk is voor de totale vernietiging, die zal ontstaan, wanneer een nieuwe oorlog op deze aarde losbarst. De bevrijding en nog wat. Ja, we zijn vrij, maar het gaat juist om het: nog wat. Dat ons volk beseffe, dat het juist de na-oorlogsche problemen zijn, die opgelost moeten en zullen worden met inspanning van alle krachten. Nationaal gezien in een samenwerking van alle geloofs- en politieke overtuigingen, in het positieve werk van herstel en wederopbouw waar dit maar mogelijk is (en tijdens de bezetting is gebleken, dat dit wel degelijk mogelijk is); internationaal gezien aan de welbewuste consequente doorvoering van een zelfstandige, Nederlandsche politiek op grondslag van het principe, dat wij zoowel in het persoonlijke als internationale leven elkanders broeders hoeder wel degelijk zijn. Zoo staan we er dus thans voor. Den zwakmoedige en hartelooze zinkt ongetwijfeld de moed in de schoenen. Zullen wij echter versagen, mogen wij er in berusten, dat de duizenden offers, die gebracht zijn tevergeefs zijn geweest? Neen. Jong Nederland zal desnoods, wanneer de ouderen verstek laten gaan, alleen, maar het liefst gebruik makend van en in samenwerking met de oudere generatie welbewust voortgaan te bouwen, te bouwen omdat bouwen de eenige mogelijkheid is om ons zwaar geteisterde volk er boven op te helpen. En deze jeugd maakt de woorden van Wilhelmina tot de hare: „Wij zullen niet rusten voordat het groote doel bereikt is: dat Vaderland te doen geboren worden, dat bewijzen moet, dat de talloze gebrachte offers niet vergeefs zijn geweest.”

DIPLOMATICUS.

Tinie van Wijngaarden †

Zaterdag 19 Mei 1945 ontvingen wij uit Rotterdam het bericht van den dood van Tinie. Persoonlijk hebben wij haar niet gekend. In de illegaliteit hadden wij zoo vele medestrijders, die wij niet persoonlijk kenden. Wij wisten dat Tinie, pas bijna 19 jaar oud, zich geheel in dienst had gesteld van haar Vaderland. Jong, enthousiast en overtuigd te strijden voor recht en gerechtigheid is zij op het oogenblik dat de vrijheid was gekomen door een noodlottig ongeval uit het leven weggerukt.

Begonnen als eerste steno-typiste van de Kroniek in Rotterdam werd zij op verzoek van de K.P. overgeplaatst en verrichtte zij koerierswerk. Spoedig daarop volgde haar aanstelling als koerierster van de landelijke K.P. De laatste brief, dien wij aan haar schreven, was een felicitatie met haar verlovings met een lid der B.S. Dinsdag j.l. werd zij van ons weggenomen. Dienen bleef zij tot het laatste oogenblik, want door haar sterven werden andere, onschuldige kinderen, gered.

Woorden schieten hier te kort. Rondom dit graf past slechts een eerbiedig stilzwijgen. De eenige troost die wij haar ouders en haar verloofde kunnen geven is, dat zij gevallen is opofferend, zoals slechts een goed mensch kan.

Wij, haar bekende en onbekende medestrijders zullen haar voorbeeld: Het dienen van den naaste, dat ook voor haar de drijvende kracht was bij al haar inspanning en moeilijke werk, navolgen.

DIPLOMATICUS.

Aan de Redactie

Bij de beëindiging van Uw taak als redactie van het door U geleide illegale blad, stel ik er prijs op U namens de kerken en gemeenten mijn welgemeenden dank te betuigen voor alle moeite, die U zich in de verlopen jaren heeft getroost en alle gevaren, die U heeft getrotseerd om ook onze bevolking regelmatig op de hoogte te houden van het wereldgebeuren. U kunt er zich van overtuigd houden, dat de regelmatige verspreiding van Uw blad ook voor onze ingezetenen een groote moreele steun is geweest en ik verzoek U mijn dank in het bijzonder ook te willen overbrengen aan diegenen, die het blad in Wassenaar hebben verspreid en ongetwijfeld daarvoor groote risico's op zich hebben genomen.

De Loco-Burgemeester van Wassenaar,
VAN MOORSEL.

Schijn en ZIJN

Het is nimmer geheel en al uit te maken, wat waar en wat niet-waar is. Wat tot de schijn en wat tot het zijn, het wezenlijke, gerekend moet worden. Met dit oogmerk dienen, onvermijdelijk, ook de navolgende aphorismen gelezen te worden.

I.

Geen doel in het leven, maar het leven ten doel.

II.

Zonder zijn ouders zou de mensch van heden er niet zijn. Daarin ligt de waarde der ouders reeds, dat zij ons het leven gaven.

III.

Een kunstenaar maakt onbewust het onbewuste bewust.

IV.

Manieren zijn goed, maar niet om over te praten.

V.

Er bestaat geen vrije tijd. De vrije tijd van heden is de voorbereiding van den arbeid van morgen.

VI.

Vele huwelijken zijn eentonig, omdat slechts één den toon voert.

G. J. D. G.

Maar anders dan de Nazi's het bedoelden.

III.

Men zou het een klein „katertje” kunnen noemen, althans m'n mond was kurkdroog en m'n hoofd was tamelijk pijnlijk. Maar ja, een geboorte moet gevierd worden en zeer zeker een wedergeboorte.

't Klinkt een beetje raadselachtig, maar ik was een heel ander iemand geworden, althans mijn papieren wezen het uit, toen ik 's morgens vroeg het kleine villatje ergens in Noord-Duitsland, waar ik eenige dagen een zeer gastvrij onderdak had gevonden, verliet. Ik had een anderen naam, een andere pas, een ander rijbewijs en een auto met alle daarbij behorende papieren. Maar, en dat was het voornaamste, ook nieuwe opdrachten, ergens in Westfalen. Ik toerde, als een vreedzaam burger, Zuidwaarts, overnachtte in Hannover en nam den volgende dag mijn intrek in een lieflijk gelegen berghotelletje, 15 km van Ludenscheid verwijderd. Hier moest ik wachten op eenige Deensche schilders. Door dit gedeelte van het Westfaalsche bergland liep namelijk een uitgebreid hoogspanningsnet, dat, gevoed door de elektrische centrale in Hagen, den stroom leverde aan al de omliggende dorpen en stadjes, waar allerlei oorlogsindustrietjes gevestigd waren. De hooge ijzeren masten van dit bovengrondsche net moesten opnieuw geschilderd worden. Dit werk was aanbesteed bij een Noord-Duitschen schilder en zou uitgevoerd worden door Deensche arbeiders. Mijn officieele functie was, controle en verzorging der Denen. In werkelijkheid echter het in kaart brengen van het net en, indien mogelijk, voorzichtig saboteeren.

Direct in het begin scheen het al, dat het nooit zoo ver zou komen. Den eersten middag was 't

druilerig weer en ik besloot een kleine wandeling in de omgeving te maken. Op den terugweg sprong plotseling van achter een boom een Hitlerjongetje te voorschijn, spreidde z'n armen wijd uit, staarde mij fanatiek aan en met een van opwinding overslaande stem gebood hij mij om te blijven staan. Ik moet wel heel verbaasd gekeken hebben.

„Daar komt mijn vader al, die is gendarm, om U te arresteren, jij bent een spion!”, verklaarde hij verder. Jij mag nooit meer raden, flitste het door mijn gedachten, maar ik voelde mij intusschen toch verre van behaaglijk, vooral toen ik het nijdig getoeter van vaders „stoomfiets” vlak achter mij hoorde. Het ding stopte en de gevreesde Pa steeg af. „U heeft op mijn zoon een verdachten indruk gemaakt, omdat U als vreemdeling hier de omgeving zoo opneemt.” Er viel een pak van mijn hart en ik haastte mij den man van het tegendeel te overtuigen en dat het juist in mijn bedoeling lag om mijn omgeving, door mijn Deensche schilders, te laten verfraaien. Dank zij mijn mooie papieren was hij spoedig overtuigd en putte zich uit in verontschuldigen. Hij bood mij zelfs zijn schuur aan als garage, welk aanbod ik dankbaar aanvaardde. Na korten tijd echter ontdekte ik, dat hij zijn „stoomfietsje” op mijn kostbare benzine liet rijden. Toen hij ondanks eenige waarschuwingen er toch mee doorging, heb ik zeer brutaal zijn superieuren er van in kennis gesteld. De arme man; hij had door mij promotie kunnen maken, inplaats daarvan werd hij nu disciplinair gestraft met overplaatsing naar een Poolsch gehucht en daar hij voorloopig nog geen opvolger kreeg, kon ik — den eersten tijd althans — rustig werken.

(Wordt vervolgd.)

De ramp in de Wieringermeer

Hoe de doorbraken ontstonden.

De pioniers hebben den moed niet verloren, ze werken door en ze staan klaar, om opnieuw te beginnen, zoo verklaarde de heer G. G. Loggers, burgemeester van de verdrinken Wieringermeer, aan een verslaggever van het A.N.P., toen de heer Loggers, die dezer dagen het bestuur van zijn gemeente had overgenomen van zijn plaatsvervanger, den heer S. L. Mansholt, voor de eerste maal, staande op den dijk bij Medemblik, de reusachtige binnenzee overzag.

De Zuidwesterstorm loeide en er stonden witte koppen op de golven, die met kracht en geweld beukten op de boerderijen en schuren in den polder, waarvan in de meeste gevallen alleen nog de fel-roode daken zichtbaar waren. Nog slechts enkele weken geleden bloeide hier het prachtige koolzaad en volgens deskundigen was de stand van het gewas sedert de ingebruikneming van de Wieringermeer nog nooit zoo mooi geweest. En thans zagen wij een binnenzee, een verlenging van het IJsselmeer, waar schepen met normalen diepgang vrij kunnen varen.

De arbeid van vele jaren is verloren gegaan, de graanschuur voor het Westen van ons land is verdwenen. Opnieuw moet met een zwaren arbeid worden begonnen en weer zal het jaren duren, voordat de oogst zal rijpen op wat eens waren rijke velden met kostelijke landbouwproducten.

De heer Loggers was op weg naar het gemaal „De Lely” bij Medemblik, waar wij Ir. A. Ovinge, rentmeester der domeinen en dijkgraaf en voorts Ir. C. Reedijk van het heemraadschap „de Wieringermeer” vonden, mannen, die de ramp in April van het begin tot het eind hadden meegemaakt, mannen, die met hart en ziel verknocht zijn aan hun polder, de grootste van ons land.

In rustige, zakelijke bewoordingen vertelden beide heeren ons de geschiedenis, welke aan de ramp vooraf was gegaan. Duitse autoriteiten hadden reeds half Februari om teekeningen van de dwarsdoorsnede van den dijk gevraagd. Natuurlijk waren deze niet te vinden en de heeren

kregen tenslotte maar enkele globale gegevens mee: De gedetailleerde teekeningen waren inmiddels weggewerkt! Half Maart kwamen er plotseling arbeiders op den dijk om prikkeldraadversperringen te maken. De Duitschers zeiden: Er werd een proef genomen om te voorkomen wat in Walcheren was geschied. Maar wij geloofden hen niet.

Toen kwamen er arbeiders, die op twee dijkgedeelten aan het IJsselmeer, tusschen Medemblik en Den Oever, ongeveer 5 km. van laatstgenoemde plaats, tien ronde putten gingen graven. De putten waren 1,50 m wijd en de diepte beneden het terrein bedroeg 5 m. De arbeiders saboteerden, er werd langzaam gegraven, het metselwerk stortte in. Alles bij elkaar duurde het veertien dagen en toen was er eigenlijk nog niets gebeurd. De arbeiders bleven weg, zij kwamen uit Alkmaar. Maar er kwamen 50 Nederlandsche arbeiders voor terug, waar ze vandaan kwamen, weet niemand. Ze stonden onder bewaking van Duitse militairen en ze zijn heel hard aan het graven gegaan. In de putten werden zware ladingen springstof gelegd.

De ramp.

Op 16 April, zoo vernemen wij verder, werd op Wieringerwerf een troep Duitse militairen ingekwartierd. Zij waren gevlucht naar de Wieringermeer over den Afsluitdijk. In den nacht van 16 op 17 April vertrokken zij met veel lawaai. Tusschen 3 uur en half vier in den nacht werd er alarm gemaakt. Men riep elkaar op straat toe: De polder gaat onder. De communicatiemiddelen ter waarschuwing van de bevolking waren natuurlijk gebrekkig, vrijwel alles moest met de fiets gebeuren en als men dan weet, dat de polder 20.000 ha groot is, zal het duidelijk zijn, dat het geruimen tijd geduurd heeft, voordat de bewoners op de verst gelegen punten gewaarschuwd waren. Er zijn daarbij natuurlijk ook fouten gemaakt, doch over het algemeen heeft het alarmeringssysteem niet slecht gefunctioneerd.

Negen uur later, op Dinsdag 17 April om 12.15 uur, brachten de Duitse militairen de spring-

ladingen tot ontploffing. Het IJsselmeer stond op N.A.P., terwijl ter plaatse in den polder het peil 3.30 m beneden N.A.P. was. Twee gaten ontstonden, elk van 20 m breedte. Aanvankelijk waren de gaten niet diep. Drie uur later echter was het Zuidergat reeds 50 m breed en de diepte varieerde van N.A.P. tot 1 m beneden N.A.P. Het Noordergat kon niet worden opgenomen.

Toen de opzichter G. G. de Regt uit Medemblik met enkele arbeiders een onderzoek wilde instellen, moesten zij dit afbreken, omdat de Duitschers, verborgen achter het houten gebouwtje, de dijkloods, met mitrailleurs op hen schoten.

Zeer snel werden de gaten breder en dieper en de polder werd overstroomd door een vloedgolf van ontzaglijke kracht. Op 18 April was het water in den polder reeds zoo hoog gestegen, dat enkele boerderijen niet meer te zien waren. 48 uur na de doorbraak stond het water in den polder vrijwel even hoog als in het IJsselmeer. Op 24 April was het Zuidergat 200 m breed en het Noordergat bijna 160 m. Volgens een voorloopige peiling bedroeg de diepte niet minder dan 30 m in het Zuidergat, gemeten in de richting van de dijkas en 23½ m in het Noordergat. Toen opzichter de Regt wederom een onderzoek wilde instellen, werd er door de Duitschers opnieuw geschoten. De Noordwesterstorm van 21 op 22 April maakte de situatie kritiek; reeds verdwenen de woningen.

Uit het verhaal van de heeren Ovinge en Reedijk maakten wij verder op, dat er gelukkig geen menschenlevens te betreuren zijn geweest. Aanvankelijk stroomde er weinig water door de gaten. Als er veel water was geweest, dan waren in enkele uren de wegen niet meer begaanbaar en dan was de evacuatie van negen uur te kort. Op Wieringerwerf, dat het verst is afgelegen, bleven verscheidene bewoners achter, in het domeinkantoor en in de kerk. Zij dachten waarschijnlijk, dat het wel niet zoo'n vaart zou loopen en er waren eenige schepen in de buurt geconcentreerd om zoo spoedig mogelijk te kunnen wegvaren. Maar het gat in den dijk bleef bewaakt. Zelfs Zaterdag, op den dag na de capitulatie, werd er door de Duitschers nog geschoten! Eerst dezer dagen zijn de laatste bewoners van Wieringerwerf weggehaald. Ir. Ovinge heeft op 19 April een bezoek aan de eilandbewoners gebracht. Het dorp was door de vloedgolf geheel weggespoeld. Op de terp wachtte men de vijandelijkheden af en de eenige behoefte, die men had was het bezit van roeibootten om contact met elkaar te houden, want voorraden levensmiddelen waren nog bij elkaar gebracht. Een vrolijke noot mocht er niet aan ontbreken. Zoo zagen enkele eilandbewoners plotseling een groot varken zich zwemmend voortbewegen naar een huis, dat driekwart onder water stond. Daar bleken bewoners te zijn achter gebleven, de dubbele slaapkamerdeuren konden worden opgedaan en het varken zwom rustig naar binnen, juist in handen van... den slager, die daar woonde. De verdere lotgevallen van dit zwemmende varken waren van korten duur..!

De heeren Ovinge en Reedijk vertelden ons, dat zij enkele dagen geleden met de reddingsboot „Dudok de Wit” van de Noord-Zuidhollandsche Redding Maatschappij door het gat waren gevaren, een prestatie op zichzelf, want er stond een verval van ruim 1 meter, een complete stroomversnelling dus. Het onder water zetten van de Wieringermeer is geheel volgens het plan geschied, zoo luidde de meening van beide ingenieurs. Deze conclusie kan men trekken uit een drietal punten. De vooropgezette bedoeling was, dat de polder vernield moest worden. Verder wilden de Duitschers een groote hoeveelheid gasolie weghalen, ongeveer 80 ton, waarvan nog 10 ton door enkele goede Nederlanders kon worden gered. En in de derde plaats was er het feit, dat, toen de bevolking van 8000 personen in den nacht van 16 op 17 April hals over kop moest vluchten, aan den rand van den polder de Duitschers met landwacht en andere landverraders stonden te wachten om onderduikers op te pikken. Vele slachtoffers zijn daarbij gevallen. Diep ontroerd vernamen wij het verhaal van den moord op een der groote illegale werkers van den Wieringermeer, A. C. de Graaf, die, zelf ondergedoken, uit zijn schuilplaats te voorschijn kwam om dien nacht het leven van vrouw en kinderen te redden, maar in de ochtenduren van 17 April door verraad werd aangehouden. Tijdens het transport naar Hoorn werd hij te Benningbroek lafhartig vermoord. Hij en S. L. Mansholt hebben ontzettend veel gedaan voor de verzetsbeweging in de Wieringermeer.

Vervolg a.s. week. (A.N.P.)

Haagsche impressies

Wat eerst onmogelijk leek, is toch mogelijk gebleken. Den Haag, eerst een doodelijk verminste stad, is herrezen, werkelijk weer levend en levendig geworden. Weliswaar zijn nog overal de diepe wonden zichtbaar, toegebracht door het oorlogsgeweld of door zinloze vernietiging, maar de gebeurtenissen sinds 5 Mei hebben de stad weer geheel opgefleurd.

Er rijden fietsen, auto's weer als van ouds in lange rijen. De tram treft voorbereidingen om weer te gaan rijden. Het eens zoo sombere stadsbeeld is opgevrolijkt door de groote verscheidenheid van uniformen, jongens van de Prinses Irenebrigade, die voorloopig in de stad blijven, Canadeezen, Schotten met hun traditionele rokjes, en dan de Royal Navy met fladderende broekspijpen. Dit alles dag in dag uit omgoten door een stralend zonlicht, waardoor men zich werkelijk genoopt voelt om, echt Haagsch, zich ergens op een caféterras van Plein of Buitenhof, te laten zonnen en te laten zien en vooral vrijuit te praten.

Men oefent, soms terecht, dikwijls ten onrechte, critiek uit op alle maatregelen, die genomen zijn of misschien genomen zullen worden.

De zuivering der B.S. in Den Haag was dringend noodig. Er zijn, helaas, de eerste dagen dingen voorgekomen, die meer op Nazi-terreur leken, dan op een geordend optreden. De verkeerde elementen zijn inmiddels verwijderd of zelfs in arrest gesteld. En dan, wij beleven een ware persstrijd. De „Telex” begon met zijn misnoegen uit te spreken over de vele nieuw opgedoken bladen en zeide er niet voor te schromen om van verschillende directies en redactieleden de doopceel te lichten. Inmiddels is „Het Dagblad”, ingaand 15 Mei, door het Militair Gezag definitief verboden als zijnde een „besmet” bedrijf. Het laatste verschenen nummer van „Het Dagblad” bevat felle beschuldigingen tegen hen, die dit verbod bewerkstelligd hebben. Of het zal baten zal men moeten afwachten.

De voormalige „Residentiebode” is vervangen door een nieuw R.K. Haagsch Dagblad genaamd „Het Binnenhof”. Het Christelijk-Historisch dagblad „De Nederlander” is weer opnieuw

verschenen. Er gaan geruchten over een samengaan van C.H. met A.R. In hoeverre dit werkelijkheid zal worden, zal mettertijd blijken. Ditzelfde is het geval met de verklaring van „De Waarheid” van 14 Mei, waarin het opheffen van de oude C.P.N. wordt gemotiveerd met de volgende woorden:

„Wat ons land voor alles noodig heeft is thans een democratische volksregering, die het geheele werkende volk vertegenwoordigt, het aantrekt tot actieve medewerking, zijn volledig vertrouwen heeft en door middel der democratische organen van volksvertegenwoordiging zijn actieve deelname aan het landsbestuur verzekert en daardoor een sterk gezag kan uitoefenen.”

Zooals men ziet, stof voor gesprekken is er te over en mocht men geen interesse voor politieke kwesties hebben, dan is een zeer geliefd onderwerp de aanstaande revue van Buziau, waarin hij weer voor het voetlicht zal treden. De laatste hand wordt momenteel aan de monteerling ge-

legd. De tekst is geschreven. Binnen niet al te langen tijd zal Den Haag zelfs kunnen schaterlachen.

Het gedicht van de week

De bedoeling van deze rubriek is, om op groote schaal belangstelling te wekken voor een te weinig nog gelezen onderdeel van de letterkunde. Was de kunst en zeer zeker de dichtkunst, naar het woord van Wiegersma: „Van weinigen voor nog minderen”, wij willen pogen althans een verbetering in deze te brengen. Een middel daartoe zien wij in de oprichting van deze rubriek, waarvoor wij de medewerking inroepen van de auteurs en de aandacht der lezers. Eershalve openen wij deze rubriek met een gedicht van een lid der Burgerlijke Strijdkrachten.

Het rusteloze hart

*Er is in 't hopeloos heelaal
het hart, dat voort blijft zwerven;
er zijn wat woorden, dat is al,
en ook hiervan: de meeste sterven.*

*Een enkel woord, geluidloos teer
in 't hart ontstaan, om anderen te geven,
schampt af, slaat terug, te zeer
ontdaan, te rijp om lang te leven.*

*Een hard symbool: er is geen brug;
er is ook geen die 't woord betwist.
Reeds wendt zich 't al tot 't eigen hart,*

*dat zwerfend nog wat troost verwacht,
en later weet, het altijd wist:
niet eens 't verstaan keert tot zichzelf terug!*

HENK VAN DER HORST.

Getrouwd:

De Heer en Mevrouw DE ROOY—HAGEDOORN betuigen — ook namens wederzijdsche familie — hun hartelijke dank aan alle vrienden en kennissen voor de belangstelling bij hun huwelijk ondervonden.

Oegstgeest, 3 Mei 1945.

Endegeesterstraatweg 13.

Heden werden wij verblijd met de geboorte van onze dochter

JOHANNA IRENE WILHELMINA.

A. J. SPORRE

J. SPORRE—HOLSWILDER

Leiden, 20 Mei 1945,
Hooge Rijnwijk 126.

DANKBETUIGING.

Daar wij niet in staat zijn om ieder persoonlijk te bedanken, brengen wij langs dezen weg onze oprechte dank aan allen, die blij hebben gegeven van medeleven bij het zoo tragische ongeval en overlijden van onze lieve pleegdochter

MARGARETHA BERG.

In het bijzonder een woord van dank aan den Hoogerwaarden Deken Bont, Kapelaan Koomen, Pater Rekelhof, den Commandant en manschappen van de B.S. en de Kroniek van de Week, voor de blijken van medeleven in de voor ons zoo droevige dagen.

TH. C. BERG

Q. M. BERG—AMMERLAAN
en Kinderen

Zoeterwoude, 17 Mei 1945.

Zuidbuurtsheweg 60.

Leert mondeling of schriftelijk

**Engels
Steno
Nederlands**

bij **HANDELSINSTITUUT**

LUYKX

BREESTRAAT 123 a, LEIDEN

Schrijfmachines

eisen onderhoud!

WIJ REPAREREN ALLE MERKEN
KANTOORMACHINES

DE HAAN & GODDIJN

KANTOORMACHINEHANDEL

VROUWENSTEEG 14 (BIJ DE BREESTRAAT)

Heden behaagde het den Heere van ons weg te nemen onzen geliefden man, vader en opa

CORNELIS KRALT

in den ouderdom van 65 jaar
5 maanden.

Ps. 103—8.

Barmhartig en genadig is de Heere, lankmoedig en groot van goedertierenheid.

Leiden:

Wed. J. KRALT—

VAN KLAVEREN

Katwijk:

J. BARNHOORN—KRALT

C. BARNHOORN

Rijnsburg:

P. KRALT

J. KRALT—BONGERS

Sassenheim:

A. DE BRUIN—KRALT

M. DE BRUIN

Rijnsburg:

DIENA, EMMA

en Kleinkinderen

De begrafenis heeft plaats gevonden op Donderdag 24 Mei op de Ned. Herv. Begraafplaats te Rijnsburg.

Heer alleen, met vaste leeraarspositie, zoekt 2 flinke gemeubileerde

KAMERS

op goeden stand in Leiden. Bij voorkeur pension. — Brieven letter A, Bureau van dit blad.

TE KOOP GEVRAAGD:

Houten of gegalvaniseerde

PLAATIJZEREN LOODS.

Brieven onder No. 102 Bureau van dit blad.

HEERENFIETS en AUTOPEDE

te koop aangeboden, beide op luchtbanden.

A. Collee, Van 't Hoffstr. 10, Leiden

GEVRAAGD:

NAAISTER

1 maal per week.

Koet, Rijnstraat 19a, Leiden.

Accountantskantoor te Wassenaar vraagt een

1en en 2en ASSISTENT.

Brieven met uitv. incl. onder No. 101 Bureau van dit blad.

EEN MEISJE

van 15—16 jaar, van 8.30—12.30 of

EEN WERKSTER

voor 2 ochtenden per week.

Mevr. Nout, Hooge Rijnwijk 42

NETTE WERKSTER

voor 2 dagen in de week met middagkost.

J. J. van der Wal, Nieuwe Rijn 62.

R.K. DIENSTBODE

voor dag of dag en nacht. Aanmelden na 7 uur: Willem de Zwijgerlaan 34, Oegstgeest.

LOODGIETERS en ELECTRICIENS voor direct.

IJsselmulde en Zn., Hoofdstraat 20, Sassenheim

NETTE DIENSTBODE

voor heele of halve dagen.

Mevr. Vercouteren, Wasstraat 2G, Leiden.

NETTE WERKSTER

voor het schoonhouden van de school Hooge Morschweg 101, Oegstgeest. Loon f 0,75 per uur.

Aanmelden: Hooge Morschweg 103, Oegstgeest.